

18.10.2023

JHL
DYN 67/2023

Hallintovaliokunta
00102 Eduskunta
HaV@eduskunta.fi

LAUSUNTO

VIITE: HE 41/2023 JA VNS 1/2023 (JTS 2024-2027)

ASIA: JHL RY:N LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2024 JA JULKISEN TALOUDEN SUUNNITELMASTA VUOSILLE 2024-2027

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry kiittää mahdollisuudesta lausua valtion talousarviosta ja julkisen talouden suunnitelmasta.

Yleishuomiona: Valmistelun aikataulut ovat tänä syksynä erittäin kireät – tämä heijastuu sekä lausuntoihin että lainvalmisteluprosessiin yleisesti.

Yleistä valtion talousarviosta ja julkisen talouden suunnitelmasta

JHL:n näkökulmasta valtion talousarvioesitys on ongelmallinen erityisesti kahdella tavalla.

Ensinnä talousarvio ei vahvista julkista taloutta riittävästi eikä kestävästi: menoleikkaukset yhdistettyinä veronkevennyksiin eivät tasapainota julkista taloutta, vaan pienentävät julkista sektoria. Toiseksi hallituksen kaavailemat työmarkkina-, sosiaaliturva- ja maahanmuuttopolitiikan heikennykset kasautuvat samoille henkilöille, joista monet työskentelevät työvoimapula-aloilla.

Julkinen talous on kestävämmässä tilanteessa, kun väestön ikääntyessä hoivamenot kasvavat, mutta samalla verotulot pienenevät osin päätösperäisesti osin mm. hiileen sidottujen verojen tuottojen laskiessa. Julkisen talouden tasapaino ei parane, jos sekä menot että

18.10.2023

JHL
DYN 67/2023

tulot pienenevät. Tämän vuoksi julkista taloutta on käytännössä mahdoton tasapainottaa ilman tulopuolen päätösperäistä vahvistamista. Tämä tarkoittaa, että oikeudenmukaisia verouudistuksia tarvitaan hyvinvointivaltion ja -palveluiden turvaamiseen.

JHL on esittänyt kuutta eri verouudistusta Taloustieteen emeritusprofessori Matti Tuomalan julkaisussa ”Suomi tarvitsee oikeudenmukaisia verouudistuksia.”¹ Näistä esimerkkinä nostettakoon listaamattomien yritysten osinkoverotuksen uudistus, joka on saanut laajaa hyväksyntää ekonomistikunnassa, tuottavuuslautakunnassa ja jopa valtiovarainministeriössä. VM:n arvion mukaan verotuen suuruus vuonna 2023 on noin 830 miljoonaa euroa, joten verokertymän kasvattaminen jopa sadoilla miljoonilla euroilla olisi mahdollista. Tulopuolen vahvistaminen tällä, tai muilla keinoilla on nähdäksemme välttämätöntä, että julkinen talous ja julkiset palvelut voidaan turvata. Valtion velkaantumiskehitys sekä tulevana vuonna että koko vaalikauden aikana on kestävä ja vaatii oikeita lisätoimia.

Leikkausten vaikutus julkisten palveluiden työntekijöihin

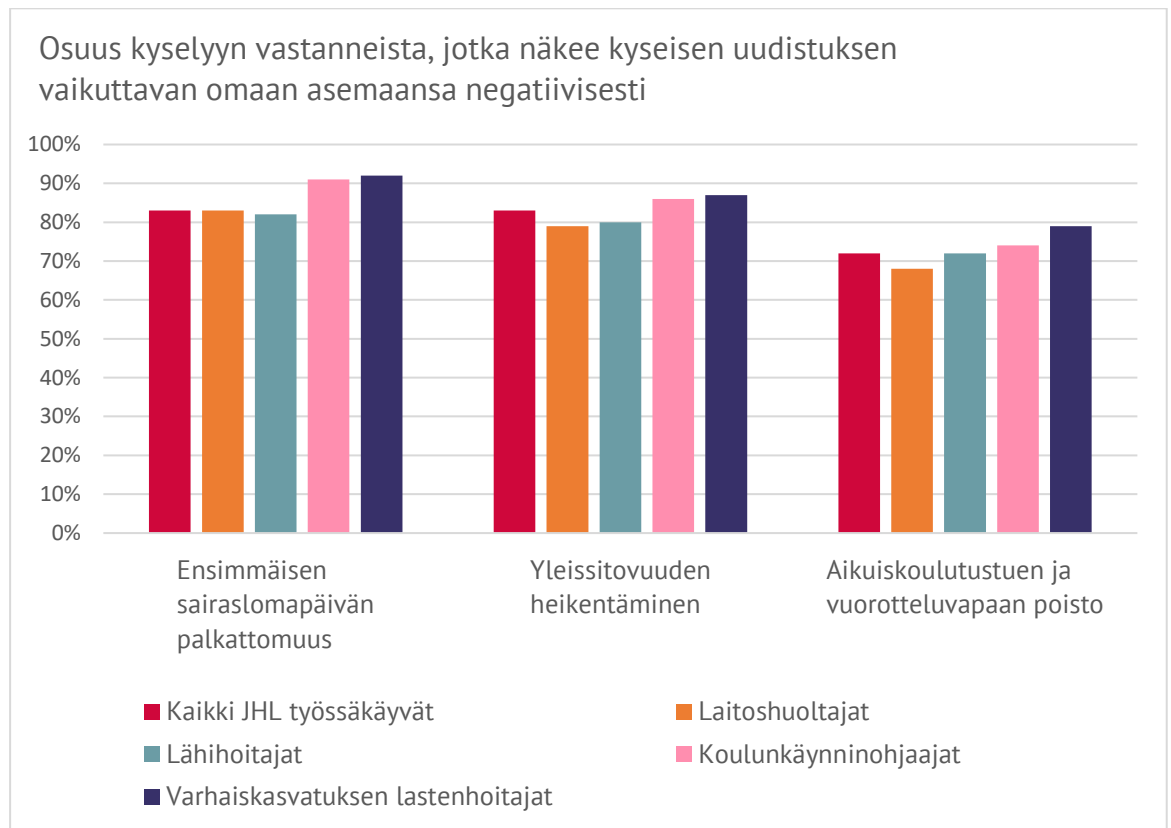
JHL toteutti jäsenkyselyn hallitusohjelman vaikutuksista JHL:n kenttään. Sähköinen kysely toteutettiin aikavälillä 25.9.-9.10.2023 ja vastauksia saatiin yhteensä 7072. Tässä lausunnossa hyödynnetään kyselyn tuloksia. JHL:n jäsenkyselyssä käy ilmi, että JHL:n jäsenet ovat erityisen huolissaan useista hallituksen esittämistä toiminnoista. Vastauksissa korostuivat esimerkiksi ensimmäisen sairauslomapäivän palkattomuus, työehtosopimusten yleissitovuus ja aikuiskoulutustuen sekä vuorotteluvapaan lakkauttaminen.

¹ <https://aineistopankki.jhl.fi/public/category/56/product/2404?locale=fi>

18.10.2023

JHL
DYN 67/2023

Oheisessa taulukossa on poimintoja ammattinimikkeistä, joissa nuo huolet kyselyssä nousivat esiin. Esitettynä ovat laitoshuoltajat, lähihoitajat, koulunkäynninohjaajat ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajat. Näistä esimerkiksi lähihoitaja on työvoimapula-ammatti, eikä sen vetovoimaa tulisi heikentää. Monille lähihoitajille esimerkiksi jatkokoulutusmahdollisuudet ovat erittäin tärkeitä, sillä sote-alalla on tiukat tutkintovaatimukset. Toisaalta kaikkien ammattien palkkataso on sellainen, ettei ansiomenetyksiin ole varaa.

18.10.2023

JHL
DYN 67/2023

Kunta- ja hyvinvointialuetalous

Kuntataloudessa on takana muutama vahva vuosi, kiitos valtion koronatukien. Yleinen talousnäkökulma on heikkenevä ja myös kuntatalouteen saattaa tulla muutos huonompaan. Sote-uudistuksen myötä kuntien taloudellinen liikkumavara on aiempaa pienempi. Lisäksi hallituksen toimet, kuten ansioturvan heikentäminen heijastuu myös kuntatalouteen. Samalla kun ansioturvan kustannuksia pyritään hillitsemään, nousee hallituksen toimien seurauksena toimeentulotukimenot. Ja kunnilla on merkittävä rahoitusvastuu toimeentulotuksessa. Tämä tulee luomaan nousupainetta kuntien menoihin, erityisesti jos talouden suhdanne heikkenee.

Hyvinvointialueet ovat aloittaneet toimintansa vuoden alussa, mutta rahoitusvaje on käsin kosketeltava monilla alueilla. Mutta julkisen talouden suunnitelmassa hyvinvointialueiden rahoituksen kasvamisesta hillitään ankarasti. Uudessa julkisen talouden suunnitelmassa rahoitus vuodelle 2024 on jopa 200 miljoonaa euroa pienempi kuin vielä keväällä 2023 arvioitiin. Vuonna 2027 rahoitus on yli 400 miljoonaa euroa pienempi kuin keväällä 2023 arvioitujen menot.

Hyvinvointialueilta säästäminen tilanteessa, jossa jo nyt palveluiden saatavuudessa on parannettavaa, monilla alueilla yt-neuvottelut käynnissä ja väestön ikääntymisen myötä palvelutarve on kasvussa, on mahdoton yhtälö. Hyvinvointialueiden ja siten sotepalveluiden rahoitus on turvattava, sillä nämä palvelut kuuluvat perustuslaissa kaikille kansalaisille. Lisäksi hyvinvointialueiden verotusoikeutta pitäisi vähintään selvittää.

Ulkomaalais-, kotoutumis-, ja kansalaisuusasiat

Hallitusohjelmassa maahanmuuton kokonaisuus esitetään pääsääntöisesti leikkausten ja kiristysten kohteena. Talousarviossa on kuitenkin kiitettäviä lisäpanostuksia esimerkiksi hakemusten digitaaliseen käsittelyyn. Säästöjä löytyy, mutta maahanmuuton osalta leijonanosia niistä kertyy *päivitetyistä maahanmuuton olettamista*, jotka voivat osoittautua epätarkoituksenmukaisiksi tai epärealistisiksi.

Tilanteessa, jossa väestö vanhenee ja osaavasta työvoimasta on pulaa, talousarviossa oletetaan, että työperusteinen maahanmuutto pysyy nykytasolla, kansainvälisten

18.10.2023

JHL
DYN 67/2023

opiskelijoiden määrä vähenee ja suurimpana tekijänä tilapäisen suojelun tarve jopa romahtaa. Kaksi ensimmäistä ovat epätarkoituksenmukaisia oletettavia, tavoitteen pitäisi olla sekä työperäisen maahanmuuton että kansainvälisten opiskelijoiden määrän lisääminen. Tilapäisen suojelun tarpeen poistuminen olisi toki positiivinen geopolitiittinen kehitys.

Maahanmuutto ja maahanmuuttajat tulee nähdä voimavarana, ja JHL onkin esittänyt maahanmuuttoon liittyen ns. *Työelämäpassin*² käyttöönottoa ja selvitystä. Työelämäpassilla tarkoitamme sitä, että kaikki Suomeen tulevat työkäiset pitäisi nähdä työvoimaa kasvattavina ja heille tulisi tarjota pääsy palveluihin, joissa varmistetaan, että tulijalla on riittävä tuki sekä tarpeelliset tiedot ja taidot suomalaisessa työelämässä pärjäämiseen.

Vaikutukset valtionhallinnon henkilöstöön

Valtion viranomaisille ja niiden henkilöstölle talousarvioesitys ja julkisen talouden suunnitelma antaa kaksijakoisen viestin. Turvallisuusalan viranomaisten osalta näkyy resursien lisääminen, joskin sielläkin tarpeita on suurempaan vahvistamiseen kuin esityksissä on linjattu. Erityisesti Tulli tuntuu jäävän lisäpanosten kohdentamisessa paitsioon suhteessa muihin turvallisuusviranomaisiin. Hätäkeskuslaitoksen osalta jo hallitusohjelma on luonut suuria odotuksia kroonisten ongelmien korjaamisesta, mutta ne vaatisivat merkittäviä lisäpanostuksia.

Yleisesti valtionhallintoon kohdentuvana säästötoimenpiteenä on linjattu tuottavuusohjelma, jolla pyritään saamaan aikaan säästöjä. Konkreettisina välineinä nähdään digitalisaatio ja toimitilakustannuksista saatavat säästöt. Voimakkaasti laajentuneen etätönnä myötä toimitilakulujen osalta onkin potentiaalia. Digitalisaation säästövaikutusten tehoon suhtaudumme kriittisemmin. Kaikkineen olisi varmistettava, etteivät tuottavuusohjelmäsäästöt johda valtion henkilöstömäärän vähentämiseen ilman että tehtävät vähenevät samalla. Tämä rapauttaisi hallinnon toimivuutta. Tästä on huonoja kokemuksia aiemmissa tuottavuusohjelmissa vuosituhaten vaihteen ympärillä.

² <https://aineistopankki.jhl.fi/public/category/56/product/2408?locale=fi>

18.10.2023

JHL
DYN 67/2023

Hallitus on esityksissään linjannut useista valtionhallinnon rakenteiden muutoksista. Aluehallinnon osalta on käynnistymässä kaksikin uudelleenorganisointihanketta (lupaviranomainen ja elinkeinokeskukset). Myös valtioneuvostokokonaisuuden rakennetta pyritään tiivistämään. Tavoitteet ovat sinällään hyviä, mutta toistuvien rakennemuutosten sijaan olisi mielestämme kiinnitettävä huomiota toimintaprosessien kehittämiseen. Organisaatiomuutoksissa resursseja kuluu hallinnon rakenteiden muuttamiseen, eikä se automaattisesti paranna toimintaa. Väliaikaisesti voi käydä jopa päinvastoin.

Jo edellisellä hallituskaudella päätetty TE-palveluiden siirto kuntien vastuulle on toteutumassa 2025 alussa. JHL korostaa, että siirron ohella olisi varmistettava palvelujen nostaminen pohjoismaiselle tasolle. Ennen kaikkea tämä tarkoittaa merkittävää lisäresurssia ja se edellyttää kuntien nykyisessä rahoitusnäkymässä valtiolta kuntien rahallista lisätukea.

Yhteenvetona JHL toteaa, että valtion talousarvioesityksen vuodelle 2024 ja julkisen talouden suunnitelman 2024–2027 tulisi vahvistaa julkisen talouden rahoituspohjaa oikeudenmukaisin verotoimin nyt esitettyjen leikkausten sijaan. Toisaalta monet työelämää, sosiaaliturvaa ja maahanmuuttoa käsittelevät toimet olisi paras perua, sillä ne kasautuvat samoille henkilöille ja heikentävät esimerkiksi sote-alan työvoimapulaa ja houkuttelevuutta. Lisäksi hyvinvointialueiden rahoitus ja julkiset sote-palvelut on turvattava perustuslain mukaisesti.

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

Päivi Niemi-Laine
puheenjohtaja

Håkan Ekström
toimialajohtaja

Lisätietoja: Samuli Sinisalo, erityisasiantuntija, samuli.sinisalo@jhl.fi

